

La primera traducció al català de l'epopeia de Gilgamesh (1893)*

Jordi Vidal Palomino

Universitat Autònoma de Barcelona

jordi.vidal.palomino@uab.cat

<https://orcid.org/0000-0001-5405-0140>

© de l'autor

Recepció: 16/06/2023
Acceptació: 15/01/2024

Resum

L'objectiu d'aquest article és presentar la primera traducció catalana d'una de les tauletes de l'epopeia de Gilgamesh. La traducció, fins ara inèdita i datada el març de 1893, és obra de l'erudit barceloní Josep Brunet i Bellet, i forma part del seu llegat documental dipositat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona. Tot i que no es tracta d'una traducció acadèmica, sinó d'un esborrany d'ús personal, l'obra té un valor historiogràfic evident, que testimonia l'origen de l'interès per l'assiriologia a Catalunya.

Paraules clau: Josep Brunet i Bellet; George Smith; poesia accàdia; assiriologia

Abstract. *The First Translation into Catalan of the Epic of Gilgamesh (1893)*

The aim of this paper is to edit the first Catalan translation of one of the tablets of the epic of Gilgamesh. The translation, hitherto unpublished and dated March 1893, is written by Josep Brunet i Bellet, and forms part of his documentary legacy deposited in the Historical Archive of the City of Barcelona. Although it is not an academic translation, but rather a draft for personal use, the text has an obvious historiographical value, which testifies to the origin of the interest in Assyriology in Catalonia.

Keywords: Josep Brunet i Bellet; George Smith; Akkadian poetry; assyriology

Sumari

1. Introducció	5. Consideracions finals: Brunet en context
2. Gilgamesh en català	Referències bibliogràfiques
3. La tauleta XI de l'epopeia de Gilgamesh, un document excepcional	Apèndix: Transcripció del manuscrit de Brunet
4. La traducció de Brunet	

* L'article s'ha escrit en el marc del projecte de recerca PID2020-114676GB-I00, finançat pel Ministerio de Ciencia e Innovación.

1. Introducció

Ja fa uns quants anys que vàrem iniciar l'estudi de l'extens llegat documental de Josep Brunet i Bellet (Barcelona, 1818-1905), dipositat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona¹. Brunet fou, sens dubte, un personatge polifacètic i ben particular dins del panorama intel·lectual de la Barcelona vuitcentista. Va acumular una petita fortuna personal gràcies a la seva tasca en l'empresa *Brunet y Serrat*, que fundà amb Josep Serrat i Borràs el 1851, i que destacà per haver introduït a la península Ibèrica la primera indústria mecànica de teixits de fil de lli². Amb tot, al voltant dels seixanta-cinc anys es va retirar del negoci per dedicar-se de ple als estudis històricoarqueològics, la seva gran passió³. Val a dir, però, que Brunet fou del tot autodidacta en aquest àmbit, ja que va estudiar Química, Física, Comerç i idiomes moderns (anglès i francès) a la Reial Junta de Comerç de Catalunya, tot i que, és cert, també estudià humanitats al Seminari Conciliar de Barcelona.

En qualsevol cas, fruit d'aquesta dedicació tardana als estudis històricoarqueològics publicà diferents treballs erudits i de qualitat desigual sobre qüestions tan diverses com la història antiga d'Egipte i Mesopotàmia⁴, la cronologia dels monuments megalítics⁵, o la possible influència hitita a Catalunya⁶, entre molts d'altres. El seu llegat documental conté, però, gran quantitat de treballs inèdits. La majoria són traduccions de fonts primàries confeccionades a partir dels diferents volums de la sèrie anglesa *Records of the Past*. En aquesta munió de traduccions és on hem localitzat la que, molt probablement, podem considerar com la primera versió catalana d'una de les obres mestres de la literatura universal: l'epopeia de Gilgamesh. L'objectiu d'aquest article és el de presentar i analitzar aquesta traducció inèdita de Brunet.

2. Gilgamesh en català

L'any 2023 Lluís Feliu i Adelina Millet van rebre el premi Crítica Serra d'Or de traducció per la seva obra *Poema de Gilgamesh*⁷, una versió catalana de l'epopeia protagonitzada pel llegendari rei de la ciutat d'Uruk. D'aquesta manera, la prestigiosa revista montserratina reconeixia la tasca filològica dels dos assiriòlegs catalans, veritables experts en l'estudi d'aquell poema èpic. En realitat, ambdós ja havien publicat prèviament una primera traducció de l'epopeia⁸. Tanmateix, la nova edició estava plenament justificada a causa de l'aparició de nous manuscrits cuneïformes que completaven o aclarien alguns passatges foscos del poema⁹.

1. VIDAL (2021).

2. *La Vanguardia* (06/01/1892: 6).

3. VIDAL (2012).

4. BRUNET (1885).

5. BRUNET (1892).

6. BRUNET (1900).

7. FELIU i MILLET (2022).

8. FELIU i MILLET (2007).

9. L'edició més completa de l'epopeia publicada fins ara és GEORGE (2003). Amb tot, no inclou tots els manuscrits coneguts. Es pot trobar una versió més actualitzada a "Poem of Gilgamesh" dins

Però en realitat ara sabem que la història de les traduccions catalanes de l'epopeia de Gilgamesh, tot i ser bastant magra¹⁰, va començar cent-trenta anys abans de l'última i premiada obra de Feliu i Millet. Aquesta història magra té en el poeta osonenc Segimon Serrallonga (Torelló, 1930 - Badalona, 2002) una de les seves figures més destacades, ja que va incloure alguns passatges del poema dins de la seva obra *Versions de poesia antiga*¹¹. Serrallonga s'atansà a la famosa epopeia del rei d'Uruk perquè estava convençut que els seus versos expressaven de forma magistral els fonaments essencials i universals de la vida dels individus i de la col·lectivitat¹². Malgrat que no es tracta d'una traducció completa del poema, el treball de Serrallonga té un valor doble. D'una banda, la seva és una versió d'una qualitat literària notable, fruit de la talla poètica i filològica de l'autor. De l'altra, com ha demostrat Jaume Coll¹³, Serrallonga va estudiar els rudiments de la llengua accàdia. Per tant, la seva traducció no és una versió indirecta, feta a partir de traduccions en llengües modernes, sinó que va poder accedir directament als textos originals de l'epopeia.

Uns quants anys abans, un altre poeta català, Agustí Bartra (Barcelona, 1908 - Terrassa, 1982) publicà una traducció, aquesta vegada completa, de l'epopeia de Gilgamesh¹⁴. La traducció de Bartra, però, es va editar en llengua castellana, i no es basava en l'original accadi, sinó que partia d'una traducció francesa¹⁵ i d'una altra anglesa¹⁶. Malgrat aquest fet, el resultat final fou prou reeixit, i va gaudir d'una bona rebuda, sobretot a Amèrica. Així, per exemple, és l'edició que va utilitzar Jorge Luis Borges per a la seva *Biblioteca Personal*¹⁷. A més, l'assiriòleg mexicà Jorge Silva Castillo, autor de la que crec que és la primera traducció castellana de l'epopeia a partir de l'accadi original, va reconèixer que durant anys havia fet servir la traducció de Bartra a les seves classes¹⁸, un fet que demostra que malgrat no ser assiriòleg, el treball del poeta barceloní fou més que digne.

I després de Bartra ara sabem que hem de retrocedir directament fins a la figura decimonònica de Brunet per trobar una altra traducció del poema de Gilgamesh, fet que demostra el poc arrelament que els estudis assiriològics han tingut al nostre país. Tanmateix, també podem fer una lectura més optimista de la troballa del manuscrit de Brunet, ja que ens permet fer recular la història de les traduccions catalanes de l'epopeia de Gilgamesh fins a finals del segle XIX. És evident, però, que la traducció de Brunet que analitzarem tot seguit té unes característiques ben particulars, que podem resumir en tres punts bàsics. D'una banda, cal tenir en compte que el text, escrit el 1893, no estava destinat a ser publicat. Es tracta més

electronic Babylonian Library (eBL) <<https://www.ebl.lmu.de/corpus/L/1/4/>> (darrera consulta: 16/06/2023).

10. VIDAL (2022).

11. SERRALLONGA (2002: 19s.).

12. SERRALLONGA (2002: 7).

13. COLL (2021: 509s.).

14. BARTRA (1963).

15. CONTENAU (1939).

16. SPEISER (1950).

17. RUIZ (2012: 150).

18. SILVA (2000: 34).

aviat d'un esborrany, d'unes notes d'estudi personals de l'autor, amb nombroses errates i imprecisions. De l'altra, convé notar que la traducció de Brunet, com la de Bartra, no es basava en l'original accadi, sinó en una versió anglesa de George Smith¹⁹. Per tant, el seu valor és més historiogràfic que no pas filològic. Finalment, cal remarcar que, com en el cas de Serrallonga, es tracta d'una traducció parcial. Així, Brunet no va traduir tota l'epopeia, sinó únicament la famosa tauleta XI del poema, és a dir, la denominada tauleta del diluvi.

Certament, uns quants anys abans Brunet ja havia publicat alguns versos de l'epopeia dins de la seva síntesi d'història d'Egipte i Mesopotàmia²⁰. Es tractava, però, d'unes poques línies que miraven d'il·lustrar qüestions com el Diluvi Universal o la complexa personalitat de la deessa Ishtar. El document que presentem en aquest article, en canvi, conté la traducció completa dels passatges coneguts fins aleshores de la tauleta XI de la denominada recensió estàndard de l'epopeia de Gilgamesh. Tot seguit repassem el contingut i la història d'aquesta tauleta.

3. La tauleta XI de l'epopeia de Gilgamesh, un document excepcional

La recensió estàndard de l'epopeia de Gilgamesh és el nom amb què es coneix el text compost de la història del rei d'Uruk. Aquesta recensió està dividida en onze tauletes, a les quals es va afegir un apèndix, la tauleta XII, que conté una detallada descripció de l'infern. S'han conservat més de setanta manuscrits d'aquesta recensió estàndard, molts d'ells procedents de la biblioteca d'Assurbanipal a Nínive. Pel que fa a la seva datació, tot i que els manuscrits tenen una cronologia molt diversa, que va del segle IX al segle II a.n.e., el text original segurament es va compondre al voltant dels segles XIII-XII a.n.e. La tradició babilònica va atribuir l'autoria de l'obra a un escriba anomenat Sin-leqi-unninni, tot i que la crítica moderna dubta sobre aquesta atribució, i s'apunta la possibilitat que més que no l'autor, Sin-leqi-unninni probablement hagi de ser considerat com el copista o compilador d'aquesta versió²¹.

En qualsevol cas, la tauleta XI, que és la que va traduir Brunet a partir de la versió de Smith, és sense cap mena de dubte la tauleta més coneguda de totes les que conformen la recensió estàndard. El motiu és molt senzill. S'hi explica la història de com Atrahasis-Utanapishti va aconseguir la immortalitat, un relat que dona pas a la narració del mite del diluvi. El primer autor que va identificar el contingut d'aquesta tauleta fou precisament George Smith. La història del seu descobriment, però, comença uns quants anys abans, entre el 1850 i el 1853, quan Austen Henry Layard i Hormuzd Rassam localitzaren la famosa biblioteca d'Assurbanipal a Nínive. Els milers de tauletes recuperats durant les excavacions van ser traslladats i dipositats als magatzems del Museu Britànic de Londres. La seva catalogació va quedar en mans de Henry Rawlinson, un dels desxifradors de l'escriptura cuneïforme, i d'un dels seus assistents, el jove Smith. Mentre estudiava aquell munt de textos, Smith va identificar el fragment d'una tauleta que li cridà especialment l'atenció. Allà

19. SMITH (1876).

20. BRUNET (1885: 101s., 114s. i 118s.).

21. GEORGE (2003: 28s.); SANMARTÍN (2007).

va poder llegir unes quantes línies que parlaven d'un antic diluvi que havia acabat amb tota la humanitat, i d'una arca que quedà atrapada al cim d'una muntanya anomenada Nizir. Smith havia fet un descobriment sensacional. Acabava de trobar un document extrabíblic, més antic que la pròpia Bíblia, on es narra una versió alternativa del mite del diluvi recollit al llibre del Gènesi. Ràpidament va ser capaç de trobar altres fragments que feien referència a la mateixa història, i que formaven part d'un poema èpic protagonitzat per un personatge a qui provisionalment va anomenar IZ.DU.BAR, nom que també fa servir Brunet en la traducció que presentem aquí. Fou més tard que es va poder determinar que la lectura correcta d'aquell nom propi era la de Gilgamesh. Smith, conscient de la importància de la seva troballa, va presentar el seu descobriment en una conferència celebrada el 3 de desembre de 1872 a la Biblical Archaeological Society de Londres. La conferència va tenir un ressò enorme, no només a nivell acadèmic, sinó també mediàtic. Tant és així, que el *Daily Telegraph* va patrocinar una nova expedició arqueològica a Nínive, dirigida per Smith mateix, per tal de trobar més manuscrits del poema de Gilgamesh. En total, Smith va dirigir amb èxit tres expedicions a la regió, fins que el 1876, durant el transcurs de la darrera d'aquelles missions, va morir a Alep a causa de la disenteria, quan només tenia trenta-sis anys²². Segui com sigui, els seus descobriments suposen un dels episodis més extraordinaris de la història de l'assiriologia, el ressò del qual va arribar fins a Catalunya, tal com ho demostra el manuscrit de Brunet que presentem en aquest article.

4. La traducció de Brunet

La traducció de Brunet de la tauleta XI de l'epopeia de Gilgamesh es troba dins del plec 9 del seu llegat documental dipositat a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona (signatura AHCB3-288/5D11-3/01), i està datada el març de 1893. El text ocupa un total de disset quartilles manuscrites, totes elles numerades (p. 163-79). Es tracta d'una traducció interlineal de la versió de Smith publicada a *Records of the Past*²³. En l'apèndix d'aquest article adjuntem una edició diplomàtica del treball de Brunet, breument anotada.

Com comentàvem abans, la traducció, lluny de ser un treball acadèmic, és en realitat l'esborrany d'un erudit, fet amb una finalitat que desconeixem. No tenim cap dada que ens porti a pensar que Brunet estigués preparant una nova síntesi sobre història antiga del Pròxim Orient on s'hagués d'inserir aquesta traducció, o algun volum d'edició de fonts primàries d'Egipte i el Pròxim Orient a partir de la sèrie *Records of the Past*. Molt probablement, es tractava només d'un material de treball i/o estudi de l'autor, sense cap previsió de publicació. Tenint en compte tot això, a continuació analitzem les característiques principals del text de Brunet.

Des del punt de vista estilístic, es tracta d'un text molt bàsic, gens subtil i poc acurat. Un únic exemple servirà per il·lustrar aquesta qüestió. Així, un dels trets essencials de la poesia accàdia i, per tant, també de l'epopeia de Gilgamesh,

22. D'AGOSTINO (2007: 37s.); CREGAN-REID (2013).

23. SMITH (1876).

és el paral·lelisme, un recurs estilístic típic d'aquesta tradició. Els paral·lelismes que s'utilitzen més sovint són bàsicament de dos tipus: semàntics o sintàctics. Certament, aquesta característica de la poesia accàdia no atorga als versos un ritme musical, però sí que produeix un ritme intern material i conceptual²⁴. En la seva traducció, Smith va mirar de mantenir la sintaxi original accàdia, fet que, amb algunes dificultats, permetia apreciar alguns dels paral·lelismes del text original. Brunet, en canvi, optà per reordenar la sintaxi de molts dels versos, un fet que impedia observar aquest tret concret de la poesia accàdia:

SMITH: the road that he came may he return in peace,
the great gate open and may he return to his country.
BRUNET: lo camí que farà tornarà en pau, obra
la gran porta y que torne á son país.
Columna IV, línies 41-42

De fet, el caràcter provisional, poc acurat, del text de Brunet s'aprecia constantment al llarg de la traducció. En aquest sentit, un dels elements més característics del treball és l'ús inconsistent dels signes de puntuació i dels accents, un fet que sovint dificulta la lectura i la comprensió de l'escrit:

SMITH: ... I will perform, it shall be done
BRUNET: ... jo executaré això serà fet
Columna I, línia 30
SMITH: Adrahasis a dream they sent, and the judgment of the gods he heard.
When his judgment was accomplished, Bel went up to the midst of the ship.
BRUNET: Hadrhahasis [sic] se dormi y senti lo judici dels deus quan son judici sigue determinat Bel entrá en lo barco.
Columna I, línia 30

Ahora, moltes vegades Brunet va ometre paraules presents en la traducció de Smith, potser per descuit, o potser per voluntat de simplificar el text original mitjançant la supressió d'elements que creia que no aportaven informació substancial:

SMITH: Hea opened his mouth and spake, and said it to me his servant
BRUNET: Hea obri sa boca parla y digué á son servidor
Columna I, línia 32
SMITH: it did eat, it swam, and wandered away, and did not return
BRUNET: menjá volteja per tot y no torná.
Columna III, línia 44
SMITH: fifth the cloak she placed, sixth the *bassat*,
BRUNET: ella posá la tapadora, sisé lo bassat
Columna V, línia 11

24. MILLET (2022: 231s.).

En general, però, la traducció de Brunet és bastant fidel al text de Smith. Tanmateix, a voltes decidia allunyar-se de les propostes de l'assiriòleg anglès i optava per solucions menys literals i més imaginatives:

SMITH: The bright earth to a waste was turned
BRUNET: la brillant terra fou tornada en un desert
Columna II, línia 50

Tot i que Brunet no tenia cap mena de formació filològica específica, ja dèiem abans que sí que gaudia d'un bon coneixement de l'anglès gràcies als seus estudis a la Reial Junta de Comerç de Catalunya. Malgrat tot, en algunes ocasions al llarg de la traducció va cometre errors importants, en confondre algunes paraules angleses amb fonètica o grafia similars (*caves / cows, disease / decease, heard / heart*):

SMITH: ... like caves
BRUNET: ... com vacas
Columna I, línia 36

SMITH: his disease in the water to beauty may it turn,
BRUNET: sa mort en el aygua li torna la bellesa
Columna V, línia 24

SMITH: Izdubar, this in his hearing heard, and
BRUNET: Izdubar, aixó en son atent cor y
Columna V, línia 51

Des d'un punt de vista estrictament tècnic, és evident que Brunet desconeixia les convencions essencials de l'edició i traducció de textos cuneïformes. Així, per exemple, Smith assenyalava les llacunes del text amb punts suspensius i una nota al peu amb el text "Lacunae". Brunet només va incloure els punts suspensius, i va eliminar les notes. Fins i tot, en ocasions ni tan sols va incloure els punts suspensius, pel que no deixava cap constància de l'existència d'una llacuna al text original:

SMITH: Who then will be saved? Hea the words understood ...
And Hea knew all things ...
BRUNET: Qui donchs se salvará. Hea entengué las
paraulas y Hea ho conegué tot.
Columna IV, línies 10 i 11

D'altra banda, la traducció de Smith incloïa alguns aclariments entre parèntesi que miraven de facilitar la lectura i comprensió del text original. Brunet optà sistemàticament per eliminar els parèntesis, per la qual cosa en la seva traducció sembla que els aclariments de Smith formessin part de l'original accadi:

SMITH: (I) his will was hearing and he spoke (to me)
BRUNET: jo sa voluntat estava escoltan y ell me parlaba
Columna I, línia 19

- SMITH: (I collected) like the waters of a river, also
(food) like the dust of the earth, also
(I collected in) boxes with my hand I placed
- BRUNET: reuní com las ayguas de un riu tambe
aliments com la pols de la terra, tambe
reuní en caixas ab mas mans coloqué
- Columna II, línies 18-20

Finalment, cal tenir en compte que quan Smith va publicar la seva traducció, el desxiframent de l'escriptura cuneiforme sumeroaccàdia era un fet relativament recent. Paga la pena recordar que l'any 1857 la Royal Asiatic Society de Londres va organitzar una prova per mirar de concloure si el desxiframent era cert, i esvair així els dubtes que encara existien sobre la qüestió. La prova consistí en facilitar una còpia d'un prisma del rei assiri Tiglat-Pilesser I a quatre pioners de l'assiriologia (Henry Rawlinson, Edward Hincks, Jules Oppert i William Henry Fox Talbot) perquè la traduïssin. Les versions de tots quatre varen ser prou coincidents, per la qual cosa la institució decidí validar el desxiframent²⁵. Això vol dir que la traducció de Smith utilitzada per Brunet es va publicar només dinou anys després del dictamen emès per la Royal Asiatic Society. És lògic, per tant, que existissin encara molts dubtes gramaticals i lexicogràfics al voltant de la llengua accàdia, uns dubtes que Smith assenyalava amb un interrogant entre parèntesi. Brunet, en canvi, optà per eliminar aquells interrogants i així fer invisibles els dubtes:

- SMITH: ... his back (?) dies also.
- BRUNET: ... á son detras mort tambe
- Columna V, línia 17

D'acord amb tot el que hem exposat fins aquí, és evident que la traducció de Brunet no pot ser considerada com una traducció acadèmica. L'autor no disposava de la formació filològica necessària per escometre una tasca de tal magnitud. Per tant, com dèiem, el document que presentem té un valor essencialment historiogràfic. Malgrat tot, només si posem en context el treball i la figura de Brunet podem arribar a copsar la veritable importància de la seva contribució.

5. Consideracions finals: Brunet en context

Ja apuntàvem al principi que la primera traducció completa de l'epopeia de Gilgamesh al català feta a partir del text original accadi es va publicar l'any 2007. Com a element de comparació cal notar que, per exemple, la primera traducció alemanya és del 1900²⁶. Queda clar, per tant, que els estudis assiriològics a Catalunya s'han desenvolupat de forma molt tardana i imperfecta respecte al

25. GORDON (1968); BOTTÉRO (1972); DANIELS (1995); FELIU (2007: 53s.); CATHCART (2011); CHARPIN (2022: 45).

26. JENSEN (1900).

nostre context més proper²⁷. Només la creació de l'Institut del Pròxim Orient de la Universitat de Barcelona el 1993 va permetre introduir els estudis assiriològics dins del panorama universitari català, i afavorir així el sorgiment d'especialistes capaços d'estudiar les fonts primàries originals²⁸. Vol dir això que Brunet es va interessar pels estudis assiriològics un segle abans de la seva institucionalització a Catalunya. Per tant, va haver de desenvolupar els seus treballs en un context completament erm, sense biblioteques especialitzades, sense experts amb qui poder consultar dubtes, sense cap mena de suport institucional, en definitiva, en un context intel·lectual que, en el millor dels casos, considerava l'assiriologia com una disciplina exòtica i irrellevant. Així doncs, més enllà de les seves mancances inevitables, la traducció de Brunet que presentem en aquest article té el mèrit enorme de ser un treball pioner i inesperat, desenvolupat en unes circumstàncies del tot inhòspites, que no permetien ni tan sols presagiar la seva existència.

Referències bibliogràfiques

- BARTRA, A. (1963). *La Epopeya de Gilgamesh*. Mèxic: Escuela Nacional de Antropología e Historia.
- BOTTÉRO, J. (1972). «Le déchiffrement 'en cascade' dans le Proche-Orient Ancien entre 1800 et 1930». *Archéologia* 52, p. 37-45.
- BRUNET, J. (1885). *Egypte, Assyria y Babilonia*. Barcelona: La Renaixença.
- (1892). *La creu. Els monuments megalítics*. Barcelona: L'Avenç.
- (1900). *Los Hetheus*. Barcelona: Jaume Vives.
- CATHCART, K. J. (2011). «The Earliest Contributions to the Decipherment of Sumerian and Akkadian». *Cuneiform Digital Library Journal* 1, p. 1-12.
- CHARPIN, D. (2022). *En quête de Ninive. Des savants français à la découverte de la Mésopotamie (1842-1975)*. París: Collège de France.
- COLL, J. (2021). *Segimon Serrallonga Morer (1930-2002). Una biografia intel·lectual*. Vic: Universitat de Vic [Tesi doctoral].
- CONTENAU, G. (1939). *L'épopée de Gilgamesh, poème babylonien*. París: L'Artisan du Livre.
- CREGAN-REID, V. (2013). *Discovering Gilgamesh. Geology, narrative and the historical sublime in Victorian culture*. Manchester: Manchester University Press.
- D'AGOSTINO, F. (2007). *Gilgameš o la conquista de la inmortalidad*. Madrid: Trotta.
- DANIELS, P. (1995). «The Decipherment of Ancient Near Eastern Scripts». A SASSON, J.M. (ed.). *Civilizations of the Ancient Near East*, 1. Nova York: Charles Scribner's Sons, p. 81-93.
- FELIU, L. (2007). *L'escriptura cuneïforme*. Barcelona: Universitat Oberta de Catalunya.
- FELIU, L.; MILLET, A. (2007). *El poema de Gilgamesh*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat.
- (2022). *Poema de Gilgamesh*. Barcelona: Adesiara.
- GEORGE, A.R. (2003). *The Babylonian Gilgamesh Epic. Introduction, Critical Edition and Cuneiform Texts* (2 vol.). Oxford: Oxford University Press.
- GORDON, C. (1968). *Forgotten Scripts. The Story of their Decipherment*. Londres: Thames & Hudson.

27. VIDAL (2016a).

28. VIDAL (2016b).

- JENSEN, P. (1900). *Assyrisch-babylonische Mythen und Epen*. Berlin: Reuther-Reichard.
- MILLET, A. (2022). «La poesia en les literatures semítiques antigues». *Reduccions* 118, p. 225-59.
- RUIZ, J.F. (2012). «Agustí Bartra: Vida mexicana (americana) de un traductor». *Anuari Trilcat* 2, p. 132-57.
- SANMARTÍN, J. (2007). «Antes y después de Gilgamesh». A JUSTEL, J.J. et al. (ed.). *Las aguas primigenias. El Próximo Oriente Antiguo como fuente de civilización*. Zaragoza: Instituto de Estudios Islámicos y del Oriente Próximo, p. 221-39.
- SERRALLONGA, S. (2002). *Versions de poesia antiga*. Barcelona: Edicions 62.
- SILVA, J. (2000). *Gilgamesh o la angustia por la muerte (poema babilonio)* (4ª ed.). Mèxic: El Colegio de México.
- SMITH, G. (1876). «The Eleventh Tablet of the Izdubar Legends. The Chaldean Account of the Deluge». A *Records of the Past*. Vol. VII. *Assyrian Texts*. Londres: Bagster and Sons, p. 133-49.
- SPEISER, E.A. (1950). «The Epic of Gilgamesh». A PRITCHARD, J.B. (ed.). *Ancient Near Eastern Texts Relating to the Old Testament*. Princeton: Princeton University Press, p. 73-99.
- VIDAL, J. (2012). «Josep Brunet i Bellet y el origen del interés por la Asiriología en Cataluña». *Aula Orientalis* 30, p. 372-80.
- (2016a). «L'orientalisme antic a Catalunya». *Afers* 85, p. 605-30.
- (2016b). *Historia del Instituto del Próximo Oriente Antiguo (1971-2012)*. Barcelona: Universitat de Barcelona.
- (2021). «El llegat orientalista de Josep Brunet i Bellet a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona». A FELIU, L.; MILLET, A.; VIDAL, J. (ed.). «*Sentido de un empeño*». *Homenatge a Gregorio del Olmo Lete*. Barcelona: Universitat de Barcelona, p. 541-61.
- (2022). «L'estudi de la poesia mesopotàmica a Catalunya durant els segles XIX i XX». *Reduccions* 118, p. 273-84.

Apèndix: Transcripció del manuscrit de Brunet

[p. 163]

La tauleta Onze de las llegendas de Izdubar
La relacio chaldea del Diluvi.

Per George Smith

~~La tauleta~~

La tauleta describint lo diluvi es la onzena de una serie de dotze tauletas describint las aventuras de un heroe qual nom provisionalment li posare Izdubar y que identifico ab Nimrod del Genesis.

Aquestas tauletas descriuhen la vida primitiva y hazanyas de cassa del heroe; sa amistat ab un fauno o Satyr nomenat Heabani, la conquista de Humbaba un tira que reinaba en lo pais lo amor de Ishtar ó Venus per ell la malaltia, la mort de Heabani y las escursions d'Izdubar pera trobar son trasladat antecessor Hasisadra o Xisuthrus que par sa pietat se deiha habia sigut purtat á la companyia dels deus.

Se suposa que Izdubar ha trobat

[p. 164]

Hasisadra y li pregunta de quin modo se ha fet immortal á lo que en aquesta tauleta Xisuthrus respon contan la historia del diluvi.

Dos principals fragments de aquesta ~~tauleta~~ historia los vaig trobar en la tardor de 1872 en las coleccions de tauletas cuneiformes. Desde mon escrit sobre lo Diluvi en las tauletas llegit á la Societat lo 3 Desembre de 1892 [sic]²⁹ he trubat diferents nous fragments en lo ~~Museu~~ las coleccions del Museo y en mas dos anadas al lloch de Ninive he recullit una dotzena de altres fragments de aquestas llegendas. Aquest augment de material nou me facilita suplir molts porcions que faltan de la llegenda y corretgir altres parts en que per la mutilació u obscuritat del text la traduccio es dificultosa. Aquesta traducció es extractada de la traduccio interlinear publicada en "Transactions of the Society of Biblical Archaeology" Vol. VIII. Pag. 530.

Nota. La mort de aquest sabi autor en Alepo mentres aquestos fragments estaban en premsa, donan un melancolich major interes al text que ell contaba completar á sa tornada.³⁰

[p. 165]

Traducció de la Onzena Tauleta de la Serie de las de Izdubar.

Columna I

1. Izdubar tambe digué á Hasisadra lo remot
2. Jo estich confos ab la materia Hasisadra

29. En l'original apareix la data correcta, és a dir, el 3 de desembre de 1872.

30. El text original inclou una referència a la data exacta de la mort de George Smith (19 d'agost), que Brunet va obviar.

3. porque tu no 'm repeteixes de tu
4. y tu no 'm repeteixes de tu
5. ton acabament, mon cor pera fer guerra
6. te pressa, de tu, jo pujo detras teu
7. ... com ho has fet y en la assamblea dels Deus has sigut colocat vii
8. Asisadra [sic]³¹ á ell, tambe digué a Izdubar
9. Sia revelat á tu Izdubar la oculta historia
10. y lo judici dels deus relativament á tu
11. la ciutat de Suripak [sic],³² la ciutat ahon tu estabas ... colocat
12. aquesta ciutat es vella ... los deus dintre d'ella
13. ... llur servidor los grans deus
14. ... lo deu Anu
15. ... lo deu Elu
16. ... lo deu Ninip
17. y lo deu ... Senyor de Hades

[p. 166]

18. llur voluntat revela en mitj ... y
19. jo sa voluntat estava escoltan y ell me
20. parlaba Surippakite fill de Uratuttu [sic]³³
21. ... feu un barco despres de això ...
22. ... Jo destruiré lo pecador y vida ...
23. mané pujar en lo siti de vida tots ells dintre del barco
24. lo barco que faras
25. ... colze sera la mida de sa llargaria
26. ... colzes lo montant de sa amplaria y alzada
27. ... en lo fondo tira lo.
28. Jo vaig veurer y dir a Hea mon Senyor
29. Hea mon Senyor aixó que me habeu manat
30. ... jo executaré això será fet
31. sere la burla de jovens y vells
32. Hea obri sa boca parla y digué á son servidor
33. ... tu los diras
34. ... ell se ha apartat de mi
35. ... fixat ...
36. ... com vacas
37. ... a dalt y abaix
38. ... junt al barco
39. la inundació que vos enviaré
40. entra y tanca la porta del barco

31. "Hasisadra" al text original.

32. "Suripak" al text original.

33. "Ubaratutu" al text original.

[p. 167]

41. dintre d'ell ton grà y provisions
42. ta riquesa, tas criadas, esclavas, y jovens
43. las bestias del camp, los animals del camp tot ho agafaré y enviaré
44. y tots seran tancats en las portas.
45. Hadrahasis [sic]³⁴ obrí sa boca parla y
46. digué á Hea son Senyor
47. Cada un lo barco no farà ...
48. ... fixat en la terra ...
49. ... jo puch veurer tambe lo barco ...
50. ... en terra lo barco ...
51. fent lo barco que tu manares á mí
52. que en ...

Columna II

1. fort ...
2. en lo dia cinq ... ell
3. en son circuit catorze mesuras ... son quadrat
4. media catorze mesuras ... sobre d'ell
5. vaig posar son sostre, que ... vaig tancar
6. vaig montar en ell per sexta vegada examinant son exterior set vegades – set –³⁵
7. examine son interior vuit vegadas
8. vaig posarhi dintre taulons contra las ayguas
9. vaig veurer esquerdas y vaig tapparlas

[p. 168]

10. vaig extendrer per lo exterior tres mesuras de betum
11. y tres mesuras de betum extengue per lo exterior [sic].³⁶
12. tres ... homens portant sas paneras construiren camaras
13. doné las camaras que ells habian sacrificat
14. dos midas de camaras distribui als mariners
15. á ... foren sacrificats bous
16. ... per cada día
17. en ... vi en receptacles y vi
18. reuní com las ayguas de un riu tambe
19. aliments com la pols de la terra, tambe
20. reuní en caixas ab mas mans coliqué
21. ... Shamas ... material de son barco complet
22. ... fort y
23. los remes de canya del barco mané portar

34. "Adrahasis" al text original.

35. El text original no inclou aquest "– set –".

36. "inside" al text original.

24. dalt i baix ... vingueren en dos tersos d'ell
25. tot lo que jo possehía la forsa d'ell, tot lo que possehia sa forsa plata
26. Tot lo que possehía sa forsa or
27. Tot lo que possehia la forsa la llavor de la vida
28. Tot vaig manar portar ho al barco tots mos servidors mascles y famellas
29. las bestias del camp los animals del camp

[p. 169]

- los fills del poble á tots ells vaig manar pujar
30. una inundació Shamas feu y
 31. parlá dient: en la nit fare plourer desde lo cel.
 32. Entra dins del barco y tanca la porta
 33. Feu caurer un diluvi y parlá dient en la nit
 34. Jo fare plourer copiosament desde lo cel
 35. De día celebré son festival
 36. lo dia de vigilancia vaig tenir por
 37. Vaig entrar en lo barco y tanqué la porta
 38. Pera tancar lo barco done á Buzur-Sadirabi
 39. lo mariner lo palau ab tots sos bens
 40. lo bram de una tormenta al mati estallá
 41. desde l'horizon del cel extenentse mes y mes
 42. Vul en mitj de ella tronaba y
 43. Nebo y Saru anaban devant
 44. Los portadors de trons anaban per montanyas
 45. y plans lo destructor Nergal trastornaba
 46. Ningi anaba al front y tiraba
 47. los esperits portaban destrucció
 48. en llur gloria ells assotaban la terra;
 49. de Vul lo diluvi arribá al cel
 50. la brillant terra fou tornada en un desert.

[p. 170]

Columna III

1. La superfície de la terra com ... escombra
2. destruí tota vida de la faz de la terra ...
3. lo gran diluvi sobre lo poble arribá al cel
4. Lo germá no vegé son germá, no perdan á la gent. En lo cel
5. los deus temeren la tempestat y buscaren
6. refugi; ells pujaren al cel de Anu.
7. los deus com gossos amarrats postrats en multitud.
8. Parlaba Ishtar com un noy
9. pronunciaba la gran deesa son discurs:
10. Tot se habia corromput y per lo tant

11. se obraba mal en presencia dels deus
12. com jo habia profetisat en presencia dels
13. deus mal sobre mal practicaba mon poble
14. Jo la mare había criat ma gent y com
15. los jovens dels peixos omplían la mar.
16. Los deus concernint los esperits ploraban ab
17. mi; los deus sentats en llurs sitis en lamentacions
18. cubrían sos llabis per los mals veniders
19. Sis días y sis nits passaren,
20. lo vent, diluvi y tempestat abrumaren
21. Lo día seté durant ell la tempestat calmá
22. y lo diluvi enter que había destruit com un terremoto calmá

[p. 171]

23. Lo mar mana secar y acabaren lo vent y lo diluvi
24. Vaig veurer lo mar fent un sacudiment
25. y tota la humanitat en corrupció
26. los cadaveres flotaban com canyas
27. Obrí la finestra y la llum me enlluerná
28. passa; vaig sentarme y plorar las llagri-
29. mas me corrian per la cara
30. Vaig percibir la costa de la bora del mar
31. per la extensio de dotze mesuras de terra
32. Lo barco aná á la terra de Nizir
33. la montanya de Nizir detingué lo barco y no fou possible passar mes endevant
34. Lo primer y segon día la montanya igual
35. lo tercer i quart dia lo mateix – detinguts
36. lo quint y sisé dia la montanya igual
37. Durant lo curs del sete día envié un
38. colom y se quedá. Lo colom aná y torná y
39. no trobá un lloch de parada y torná
40. envié una oraneta que quedá aná y torna
41. un lloch de repos no trobá y torná
42. envié un corp y sortí
43. Lo corp aná y vegé los cadavres sobre l'aygua
44. menjá volteja per tot y no torná.

[p. 172]

45. Vaig trauer los animals als quatre vents y vaig bessar una libació
46. Vaig fer un altar al cim de la montanya
47. vaig pendrer set gerras de vi
48. sobre d'ells vaig posar hi canyas pins especies
49. Los Deus se juntaren al cremarho los deus se juntaren á sa bona cremació
50. los deus com sumbe lo sacrifici acceptaren

51. Desde lo antich lo gran Deu en son curs
52. lo gran brillo de Anu había creat. Quan la gloria ...
53. De aquestos deus lo encís al voltant de mon coll no refusaria.

Revers – Columna IV

1. En aquells días jo desitjaba que per sempre no los deixes mes
2. Que los deus vinguen á mon altar
3. que Bel no vingue á mon altar
4. porque no considera y ha fet un diluvi
5. y ha destinat mon poble al abism.
6. Desde antich Bel tambe en sa vía
7. vegé lo barco y vingue Bel y ompli de ira los deus y los esperits
8. Y que ningú queda ab vida que cap home

[p. 173]

se salva del abisme

9. Ninip obrí sa boca parlá y digué al guerrer Bel.
10. Qui donchs se salvará. Hea entengué las
11. paraulas y Hea ho conegué tot.
12. Hea obrí sa boca parla y digue al belicos Bel
13. Tu Princep dels Deus guerrer ...
14. quand estigueres enfadat fores un diluvi
15. lo pecador feu son pecat lo malvat feu mal
16. que lo exaltat no sia parat que lo cautiú no sia deslliurat
17. En lloch de fer un diluvi que los lleons augmenten que los homens sian reduits
18. En lloch de fer un diluvi que los lleopars augmenten y los homens sian reduits
19. en lloch de fer un diluvi que aparezca la fam y lo pais sia destruit
20. En lloch de fer un diluvi que aumente la pestilencia y los homens destruits.
21. Jo no critico lo judici dels deus
22. Hadrahasis [sic]³⁷ se dormi y senti lo judici dels deus quan son judici sigue
23. determinat Bel entrá en lo barco.
24. Me prengué la ma y me feu alsar

[p. 174]

25. feu alsar ma esposa y venir prop meu
26. purifica la terra, establí un contracte y acceptá lo poble
27. En presencia de Hasisadra y del poble;
28. Quand Hasisadra, sa muller y lo poble foren portats als deus
29. llavors Hasisadra habita una plassa allunyada á la boca dels rius
30. Me prengueren y en una remota plassa a la boca dels rius me situaren.
31. En quid á tu á qui los deus han tambe
32. escullit per sa salud que buscares y pregares

37. “Adrahasis” al text original.

33. aquestos sis dias y set nits
34. com en un siti tambe en cercals lo lligan
35. lo camí com una tormenta quedara per ell
36. Hasisadra del mateix modo digue tambe a sa esposa; te anuncio
37. que lo quefe que se agafa á la salut
38. lo camí com una tormenta li quedarà.
39. Sa esposa del mateix modo tambe digue a
40. Hasisadra apartat, purificaho y que lo home sia deixat anar
41. lo camí que farà tornarà en pau, obra
42. la gran porta y que torne á son país.

[p. 175]

43. Hasisadra aixís mateix digue á sa esposa
44. Lo crit de un home te alarma
45. Aixó fa son kurummat en son cap
46. y lo dia que puja lo costat del barco
47. ella obra, ella posa lo kurummat en son cap
48. Y lo dia que puja lo costat del barco
49. primerament lo sabusat de son kurummat
50. después lo mussukat, ters lo radbat quar $\text{\textcircled{t}}$ ella obrí son zikaman
51. se posá lo vestit, sisé lo bassat,

Columna V

1. Seté al obrir ella lo purifica y deixá anar lliure al home ...
2. Izdubar del mateix modo digue á Hasisadra
3. De aqueix modo te compadires de mi
4. me has fet conten y me has confortat
5. Hasisadra de aquest modo tambe digué a Izdubar
6. ... ton kurummat
7. ... apartat
8. ... ton kurummat
9. segon lo mussakat ters lo radbat
10. quart ella obrí lo zikaman
11. ella posá la tapadora,³⁸ sisé lo bassat
12. seté al obrir te purifique y deixe lliure

[p. 176]

13. Izdubar del mateix modo digué a
14. Hasisadra ... Hasisadra á tu no vinen
15. ... reunit
16. ... estant en la mort
17. ... á son detras mort tambe

38. Nota de Brunet al peu: "lo abrig ó capa".

18. Hasisadra del mateix modo digue á Ur
19. hamsi lo mariner: Uramsi [sic]³⁹ ... á tu
20. a travésse pera guardarte. Que es ademes de suport
21. l'home que portares antes la mort ha atra
22. pat son cos la malaltia ha destruit la forsa de sos membres
23. Portat Urhamsi, sia netejat
24. sa mort en el aygua li torna la bellesa
25. que tregue sa malaltia y la mar se la emporte, que la salut tinga en sa pell
26. que recobre los cabells de son cap
27. penjant pera cubrir lo vestit de son cos
28. que pugue anar á sa terra y pendrer lo camí
29. que no se trega lo vestit penjant que porte sol
30. Urhamsi lo porta y prengue pera netejar
31. la mort en el aygua lo hermozejá
32. llansá sa malaltia y la mar se la emporta
33. recobra lo cabell de son cap penjant pera

[p. 177]

cubrir lo vestit de son cos

34. pera que pugue anar á sa terra pera que pugue empdrer lo camí
35. lo vestit penjant no tallará sinó lo deixarà
36. Izdubar y Urhamsi viatjaren en lo barco.
37. Ahont estaban anaren
38. Sa muller de aquest modo digué á Hasisadra
39. Izdubar s'en va está satisfet, agreheix lo
40. que li has donat y torna á son país.
41. Y ell s'en portá la despedida de Izdubar
42. y lo barco arribá a la ribera
43. Hasisadra també digué aixís á Izdubar
44. Izdubar tu t'en vas satisfet tu **complires** agrehires
45. lo que he fet per tu y tornas á la terra.
46. Siat revelada Izdubar la verdadera historia
47. y lo judici dels deus te sia relatat
48. Aquest fet com betum ...
49. es renovat com la vista de ...
50. quand un fet ha vingut á la má ...
51. Izdubar, aixó en son atent cor y
52. y reuní grans pedras

Columna VI

1. Ells ho arrastraren y a ...
2. ell porta lo fet ...

39. "Urhamsi" al text original.

[p. 178]

3. apilota las grans pedras
4. á son matxo ...
5. Izdubar aixis mateix digué
6. a Urhamsi: Aquest fet ...
7. Si un home pren en son cor ...
8. que los porte á Erech Suburi
9. ... parla ...
10. Jo donaré una relació y tornaré á ...
11. Per deu kaspu – setanta millas – viatjaren planuria per vint kaspu viatjaren
12. y Izdubar vejé lo bonich ...
13. Per tretze kaspu en mitj de Erech Suburi
14. noble dels homens ...
15. á sa tornada ...
16. ... Izdubar s'acostá ...
17. y per sa cara correren las llagrimas y digue á Urhamsi
18. Per ma desgracia á la tornada
19. per ma desgracia en mon cor perturbat
20. no he fet be á mi mateix
21. y lo lleó de la terra fa be
22. Despues per vint kaspu
23. ... Despues obrí ... lo instrument
24. no aixecá sa paret per ... jo senyalé

[p. 179]

25. Y ells deixaren lo barco a la platja, ells viatjaren vint kaspu lo espay
26. Per trenta kaspu feren la pujada, ells anaren al mitj de Erech Suburi.
27. Izdubar també digue aixos á Urhamsi lo mariner: puja
28. Urhamsi, sobre ahont esta la muralla de Erech
29. anire; lo cilindros estan espargats lo mahons pera encaixarlos no son fets
30. y sos fonaments no estan á sa alsaria
31. una mida del circuit de la ciutat, una mida de plantacions una mida del voltant del temple de Nantur la casa de Ishtar
32. juntas tres midas las divisions de Erech ...